

Kohtulahendite kogumik

Kohtuasi C-87/22

TT
versus
AK

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Landesgericht Korneuburg)

Euroopa Kohtu (neljas koda) 13. juuli 2023. aasta otsus

Eelotsusetaotlus – Kohtualluvus vanemliku vastutusega seotud asjades – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Artiklid 10 ja 15 – Kohtualluvuse üleandmine kohtule, kus on asja arutamiseks paremad võimalused – Tingimused – Selle liikmesriigi kohus, kuhu laps on õigusvastaselt ära viidud – 1980. aasta Haagi konventsioon – Lapse parimad huvid

1. *Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Kohtualluvus ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega – Määrus nr 2201/2003 – Kohtualluvus vanemliku vastutusega seotud asjades – Kohtuasja üleandmine kohtule, kus on asja arutamiseks paremad võimalused – Kohaldamisala – Kohtuasja üleandmine lapseröövi korral – Kohtuasja üleandmine kohtu poolt, kellel on pädevus selle määruse artikli 10 alusel, selle liikmesriigi kohtule, kuhu laps on õigusvastaselt ära viidud – Hõlmamine (Nõukogu määrus nr 2201/2003, artikkel 10 ja artikli 15 lõike 1 punkt b)*

(vt punktid 40–43, 45–51 ja 55 ning resolutsiooni punkt 1)

2. *Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Kohtualluvus ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega – Määrus nr 2201/2003 – Kohtualluvus vanemliku vastutusega seotud asjades – Kohtuasja üleandmine kohtule, kus on asja arutamiseks paremad võimalused – Tingimused – 1980. aasta Haagi konventsioonil põhinev tagastamise taotlus, mille kohta ei ole lõplikku otsust tehtud (Nõukogu määrus nr 2201/2003, artikli 15 lõike 1 punkt b)*

(vt punktid 57–59 ja resolutsiooni punkt 2)

3. *Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Kohtualluvus ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega – Määrus nr 2201/2003 – Kohtualluvus vanemliku vastutusega seotud asjades – Kohtuasja üleandmine kohtule, kus on asja arutamiseks paremad võimalused – Mõiste „kohus, kellel on paremad võimalused“ – Hindamiskriteeriumid – Kohtuasja üleandmise*

tegelik ja konkreetne lisaväärtus last puudutava otsuse tegemiseks – Oht võtta lapse tagastamist taotlevalt vanemalt võimalus esitada oma argumendid tõhusalt – Kiireloomuliste ajutiste meetmete võtmine kohtu poolt, kellel on paremad võimalused – 1980. aasta Haagi konventsioonil põhinevale tagastamise taotlusele järgneva kuuenädalase tähtaja möödumine ja oluline viivitus taotluse lahendamisel (Nõukogu määrus nr 2201/2003, artikkel 15)

(vt punktid 63, 64 ja 66–69)

Kokkuvõte

Slovakkia kodanikud TT ja AK on 2012. aastal Slovakkias sündinud V ja M-i vanemad. Perekond asus 2014. aastal elama Austriasse. TT ja AK läksid 2020. aastal lahku ja AK viis ilma TT nõusolekuta lapsed elama enda juurde Slovakkiasse. TT esitas Slovakkia kohtule vastavalt 1980. aasta Haagi konventsioonile¹ taotluse laste tagastamiseks. Samal ajal esitas TT Austria kohtule taotluse selleks, et saada mõlema lapse ainuhooldusõigus. AK pöördus samasse kohtusse, et kohus taotleks, et mõni Slovakkia kohus tunnistaks ennast kooskõlas määrusega nr 2201/2003^{2,3} laste isikuhooldusõiguse küsimuses pädevaks, väites, et Slovakkia kohtutel oleksid paremad võimalused vanemliku vastutuse küsimuse lahendamiseks mõlema lapse puhul.

Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkis küsimus, kas pädevuse lapse isikuhooldusõigust puudutava asja arutamiseks võib määruse nr 2201/2003⁴ kohaselt üle anda selle liikmesriigi kohtule, mis on muutunud lapse harilikuks viibimiskohaks lapse õigusvastase äraviimise järel, ja kas üleandmise tingimused on ette nähtud ammendavalt.

Lahendades selle kohtu eelotsusetaotlust, täpsustas Euroopa Kohus tingimusi, mille korral liikmesriigi kohus, kellel on selle määruse artikli 10 alusel pädevus vanemlikku vastutust puudutava asja sisuliseks arutamiseks, võib erandjuhul taotleda vastavalt määruse artikli 15 lõike 1 punktile b kohtuasja üleandmist selle liikmesriigi kohtule, kuhu üks vanematest on lapse õigusvastaselt ära viinud.

Euroopa Kohtu hinnang

Määruses nr 2201/2003 sisalduvad kohtualluvuse reeglid vanemliku vastutuse valdkonnas töötati välja lapse parimaid huve silmas pidades ja seetõttu eelistavad need läheduskriteeriumi. Nii on kehtestatud üldise kohtualluvuse reegel⁵, mille kohaselt on pädevus selle liikmesriigi kohtutel, kus on lapse harilik viibimiskoht kohtusse pöördumise ajal. Seda reeglit kohaldatakse siiski⁶ tingimusel, et teisiti ei ole sätestatud muu hulgas määruse artiklis 10, mis annab pädevuse selle liikmesriigi kohtutele, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema õigusvastast äraviimist või kinnihoidmist. See säte, millega rakendatakse eesmärki hoida ära laste õigusvastast

¹ 25. oktoobril 1980 Haagis sõlmitud rahvusvahelise lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise konventsioon.

² Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrus (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT 2003, L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243). Määruse nr 2201/2003 artiklis 15 on ette nähtud, et liikmesriigi kohtul, kellel on pädevus vanemlikku vastutust puudutava asja sisuliseks arutamiseks, on võimalus erandkorras taotleda asja või selle konkreetse osa üleandmist sellise teise liikmesriigi kohtule, millega lapsel on eriline side, kui viimati nimetatud kohtul on asja arutamiseks paremad võimalused ja kui see on lapse parimates huvides.

³ Eelkõige määruse artikli 15 lõike 1 punktiga b, lõike 2 punktiga a ja lõikega 5.

⁴ Vastavalt määruse artikli 15 lõike 1 punktile b.

⁵ Määruse artikli 8 lõikega 1.

⁶ Määruse artikli 8 lõike 2 kohaselt.

äraviimist ühest liikmesriigist teise ja õigusvastast kinnihoidmist, teenib eesmärki neutraliseerida tagajärg, mille üldise kohtualluvuse reegli kohaldamine tooks kaasa asjaomase lapse õigusvastase äraviimise korral, st kohtualluvuse üleandmine liikmesriigile, mis on lapse õigusvastase äraviimise või kinnihoidmise järel muutunud tema uueks harilikuks viibimiskohaks.

Lisaks on määruse nr 2201/2003 artiklis 15 ette nähtud koostöömehhanism, mis võimaldab asja arutamiseks pädeval kohtul anda asi erandkorras üle teise liikmesriigi kohtule, tingimusel, et viimane tunnistab ennast pädevaks kuue nädala jooksul. Õigus taotleda asja üleandmist on ka kohtul, kelle pädevus põhineb määruse nr 2201/2003 artiklil 10, ja ei ole välistatud asja üleandmine selle liikmesriigi kohtule, kuhu üks vanematest on lapse õigusvastaselt ära viinud. Lapse parimad huvid, mis on üks määruse nr 2201/2003 eesmärkidest, kujutab endast esmatähtsat kaalutlust ja asja üleandmine peab seda eesmärki teenima. Niisiis ei ole määruse nr 2201/2003 eesmärkidega vastuolus see, kui kohus, kellel on määruse artikli 10 alusel pädevus vanemliku vastutuse valdkonnas, võib taotleda tema menetluses oleva kohtuasja üleandmist selle teise liikmesriigi kohtule, kuhu üks vanematest on lapse õigusvastaselt ära viinud.

Asja üleandmist võib siiski taotleda üksnes juhul, kui on täidetud kolm kumulatiivset, ammendavalt loetletud tingimust⁷, nimelt kui lapse ja teise liikmesriigi vahel on „eriline side“, asja sisuliseks arutamiseks pädev kohus leiab, et teise liikmesriigi kohtus on asja arutamiseks „paremad võimalused“, ja asja üleandmine on lapse parimates huvides, st puudub oht, et lapse olukorda võidakse kahjustada. 1980. aasta Haagi konventsiooni alusel esitatud lapse tagastamise taotlus, mille kohta ei ole tehtud lõplikku otsust liikmesriigis, kuhu üks vanematest on lapse õigusvastaselt ära viinud, ei saa üleandmist takistada, kuid seda asjaolu tuleb arvesse võtta selle analüüsimisel, kas üleandmiseks nõutavad tingimused on täidetud.

Esiteks on asjaolu, et laps on liikmesriigi kodanik, üks kriteeriumidest, mis võimaldab asuda seisukohale, et tal on selle liikmesriigiga „eriline side“.

Mis puudutab teiseks tingimust, et kohtul, kellele kavatsetakse asi üle anda, peavad olema „paremad võimalused“ asja arutamiseks, siis peab pädev kohus arvesse võtma mitut asjaolu. Kõigepealt peab asja üleandmine kaasa tooma last puudutava otsuse tegemiseks tegeliku ja konkreetse lisaväärtuse võrreldes olukorraga, kus asi jääb pädeva kohtu enda menetlusse. See on nii muu hulgas juhul, kui kohus, kellele asi kavatsetakse üle anda, on põhikohtuasja poolte taotlusel ja kohaldatavate menetlusnormide alusel võtnud hulga kiireloomulisi ajutisi meetmeid, mis põhinevad eelkõige määruse nr 2201/2003 artiklil 20. Seejärel ei tohi asja üleandmine kaasa tuua ilmset ohtu, et lapse tagastamist taotlevalt vanemalt võetakse võimalus esitada oma argumendid tõhusalt kohtus, kellele asi kavatsetakse üle anda. Lõpuks, kui 1980. aasta Haagi konventsiooni sätetel põhinev tagastamise taotlus on esitatud selle liikmesriigi pädevatele asutustele, kuhu laps on õigusvastaselt ära viidud, ei saa selle liikmesriigi ühtegi kohut pidada kohtuks, millel on „parimad võimalused“ asja arutamiseks, enne kui on möödunud lapse tagastamise taotluse kohta otsuse tegemiseks ette nähtud kuuenädalane tähtaeg⁸. Lisaks võib oluline viivitus tagastamise taotluse lahendamisel selle liikmesriigi kohtute poolt kujutada endast asjaolu, mis räägib selle järelduse kahjuks, et nendel kohtutel oleksid paremad võimalused isikuhooldusõiguse küsimuse sisuliseks lahendamiseks. Nimelt ei saa selle osalisriigi kohtud, kelle territooriumile laps viidi, teha pärast seda, kui neid on teavitatud lapse õigusvastasest äraviimisest, sisulist otsust isikuhooldusõiguse küsimuses seni, kuni on kindlaks tehtud, et muu hulgas ei ole täidetud tingimused lapse tagastamiseks⁹.

⁷ Ammendavalt loetletud määruse nr 2201/2003 artikli 15 lõikes 1.

⁸ Ette nähtud 1980. aasta Haagi konventsiooni artiklis 11 ja määruse nr 2201/2003 artiklis 11.

⁹ 1980. aasta Haagi konventsiooni artikkel 16.

Mis puudutab kolmandaks ja viimaseks lapse parimaid huve puudutavat tingimust, siis selle hindamisel ei või jätta tähelepanuta, et selle liikmesriigi kohtutel, kuhu üks vanematest on lapse õigusvastaselt ära viinud, ei ole ajutiselt võimalik teha selle huviga kooskõlas olevat sisulist otsust isikuhooldusõiguse kohta enne, kui selle liikmesriigi kohus, kellele on esitatud lapse tagastamise taotlus, on vähemalt selle taotluse kohta otsuse teinud.